

คณะสัตวแพทยศาสตร์ มก.

สารพัดดินม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 10 ประจำเดือน ส.ค. - ก.ย. 2545 ISSN 1513-9875

30 ดำตามกับปัญหาผ่านแว็กเสบ

เชื้อสาเหตุผ่านแว็กเสบในเขตภาคตะวันออก

เปิดหน้าต่าง
"สาส์นโดนม"

ประสิทธิภาพการผลิต: การเก็บ
อาหารที่ยาบไว้ใช้ในยามขาดแคลน 3

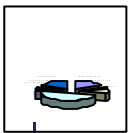
ปัญหาขาและกีบ: สุขภาพของกีบ
โคสำคัญอย่างไร 5

คุณภาพน้ำนมดิบ: การปรับปรุง
คุณภาพน้ำนมดิบโดยการลด
ปริมาณแบคทีเรีย 7

เยี่ยมฟาร์มเพื่อนบ้าน 10

ข้อมูลดิบ: ชนิดเชื้อที่ก่อให้เกิด
ปัญหาเด้านมอักษะ 11

30 คำถามกับปัญหาเด้านมอักษะ 12

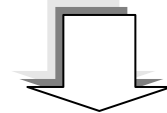
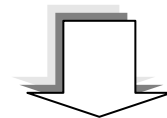
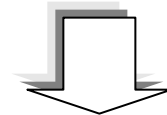

งานวิจัย: การศึกษาปัจจัยที่มีผล
ต่อระยะการตั้งท้องเฉลี่ยในโคนมเขต
จังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี 14

ตอบคำถาม: โรคไช้ลม 15

กิจกรรมของโรงพยาบาลสัตว์ฯ

ทีมงานฝ่ายโดนมของโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
หนองไผ่ เข้าร่วมปฏิบัติงานตามโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่
ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมารฯ ที่ ต.บ้านยาง อ.เมือง จ.นครปฐม
ระหว่างวันที่ 26-27 สิงหาคม 2545

ประสิทธิภาพการผลิต: การเก็บอาหารหยาบไว้ใช้ในยามขาดแคลน

อ.น.สพ.เกียรติศักดิ์ ตันเจริญ

อาหารหยาบคืออาหารประเภทใด

อาหารหยาบหมายถึง อาหารที่มีเชื้อใยอย่างน้อย 18% (CF>18%) (ADF>21%, NDF>28%) เป็นอาหารที่มีความจำเป็นมากสำหรับสัตว์สี่กีระเพาะ เนื่องจากอาหารหยาบจะเป็นแหล่งพลังงานหลักที่สำคัญสำหรับโคนมที่ต้องใช้ระบบการย่อยโดยใช้ขบวนการหมักโดยจุลินทรีย์ในกระเพาะหมัก เพื่อเปลี่ยนเชื้อใยจากอาหารหยาบให้เป็นแหล่งพลังงาน และที่สำคัญคือ เป็นแหล่งอาหารที่หาได้ง่ายและมีราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับอาหารข้น

พืชชนิดใดบ้างที่ใช้เป็นอาหารหยาบสำหรับเลี้ยงโคนม

➤ พางข้าวเป็นอาหารหยาบที่นิยมใช้ในช่วงขาดแคลนอาหาร

➤ ต้นและฝักข้าวโพดหมักปนกับถั่ว

1. พืชตระกูลหญ้า อาทิเช่น หญ้าขน หญ้าเนเปียร์ หญ้ากินนีและหญ้านวล ซึ่งโดยเฉลี่ยจะมีโปรตีน 6-18% อัตราการย่อยได้อยู่ที่ 50-60%

2. พืชตระกูลถั่ว เป็นพืชที่มีโภชนะสูงมาก มีโปรตีนเฉลี่ย 15-25% อัตราการย่อยได้สูง เช่น ถั่วสามตา้ กระถิน ถั่วเซนโตรซิมา ถั่วควาเคต เป็นต้น

3. วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกษตรกรบ้านเรานิยมใช้เลี้ยงโคนมจำนวนมาก เช่น พางข้าว ยอดอ้อย เปลือกข้าวโพดฝักอ่อน เปลือกสับปะรด เป็นต้น ซึ่งกลุ่มนี้จะมีคุณค่าทางโภชนะแตกต่างกันไป ราคาขึ้นอยู่กับท้องถิ่นที่มีการปลูกพืชชนิดนั้น แต่มักจะมีเป็นฤดูกาลมีการขาดแคลนเป็นบางช่วงปกติโคนมต้องการอาหารหยาบในปริมาณเท่าใดในแต่ละวัน

โคนมต้องกินอาหารหยาบทุกวันคิดเป็นวัตถุดิบวันละอย่างน้อย 1% ของน้ำหนักตัว หรือกินอย่างน้อย 1 ใน 3 ของการกินได้ทั้งหมด อาหารหยาบควรมีขนาดยาวกว่า 1 ½ นิ้ว เพื่อให้โคเกิดการเคี้ยวเอื้องวันละ 10-12 ชม. เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเป็นกรดในกระเพาะ ถ้าวางคำนวณดูจะพบว่าถ้าแม่โคหนักประมาณ 500 กก. จะต้องกินอาหารหยาบคิดเป็นน้ำหนักสดไม่น้อยกว่า 20-40 กก./ตัว/วัน ขึ้นอยู่กับชนิดอาหารนั้น ๆ ดังนั้น ถ้าฟาร์มที่มีแม่โค 10 ตัว จะต้องจัดเตรียมอาหารหยาบให้เพียงพออย่างน้อยวันละ 200-400 กก./วัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในฟาร์มโคนมมีความจำเป็นต้องใช้อาหารหยาบจำนวนมาก

สถานการณ์ด้านอาหารหยาบของการเลี้ยงโคนมในเขตภาคตะวันตกเป็นอย่างไร

ปัจจุบันในเขตภาคตะวันตกมีการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดก็หันมาเลี้ยงโคเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นสถานการณ์ขาดแคลนอาหารหยาบสำหรับการเลี้ยงโคนมในอนาคตอันใกล้ก็มีโอกาสเป็นไปได้สูง ในขณะที่ช่วงนี้การขาดแคลนอาหารหยาบในช่วงปลายปี หรือหน้าหนาวก็ยังเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ เนื่องจากไม่สามารถปลูกข้าวโพดได้ในช่วงหน้าฝน ในขณะที่ในบางช่วงของปี ต้นข้าวโพดมีมากเกินไปจนมีความต้องการ ดังนั้นถ้าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมหันมาหาวิธีเก็บรักษาอาหารหยาบที่มีมากและราคาถูกมาใช้ในช่วงที่ขาดแคลน ก็จะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาด้านอาหารหยาบขาดแคลนที่เกิดขึ้น

มีวิธีใดบ้างในการเก็บอาหารหยาบไว้ใช้ยามขาดแคลน

การเก็บพืชอาหารหยาบไว้เพื่อใช้ในเวลาที่ขาดแคลนนั้น สามารถทำได้ 2 วิธีคือ

1. การทำแห้ง ได้แก่ การทำหญ้าแห้ง หรือฟาง ซึ่งในบ้านเรามักจะประสบปัญหาเรื่องของสภาพภูมิอากาศที่ไม่เหมาะสม สามารถทำได้เป็นบางฤดู
2. การหมัก เป็นการเก็บรักษาอาหารที่ดีอีกวิธีหนึ่งโดยการนำพืชอาหารหยาบมาหมักเป็นชั้นเล็ก ๆ และอัดให้แน่นไม่ให้น้ำและอากาศเข้าไปได้ ก็จะสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน

ปัจจัยที่ทำให้อาหารหยาบหมักมีคุณภาพดีคือ

1. ชนิดของพืชที่จะทำ พบว่าต้นข้าวโพดมีความเหมาะสมมากที่สุด
2. อายุของพืชที่จะตัดมาทำ พืชจะต้องไม่แก่หรืออ่อนเกินไป
3. ลักษณะการตัดควรตัดให้มีขนาด $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{4}$ นิ้ว เพื่อช่วยในการอัดแน่น
4. หลังฝนตกใหม่ ๆ ไม่ควรตัดพืชมาทำการหมัก เนื่องจากความชื้นสูง
5. การปิดปากหลุมหรือภาชนะบรรจุพืชอาหาร ควรทำให้เรียบร้อยป้องกันไม่ให้น้ำหรืออากาศเข้าไปภายในได้

ปัญหาและทึบ: สุขภาพทึบโคล่าคัฏอย่างไร

อ.น.สพ.จตุรงค์ วงศ์สนิท

ส่วสดีคัฏรับพบกันอีกเช่นเคยกับสาส์น โคนม คอถึมนั้ปัญหาหาหาและทึบก็จึจะมาให้ความรู้แก่ท่านผู้อ่านโดย 2 ฉบับที่ผ่านมา ผมกล่าวถึงเรื่องเหตุผลที่โคนมต้องได้รับการปาดแต่งทึบ และลักษณะทำขึ้นที่ผิดปกติไปในโคที่เกิดปัญหาสุขภาพทึบ ฉบับนี้ผมจะเริ่มเข้าสู่เทคนิคการปาดแต่งทึบ โดยก่อนอื่นคงต้องมาทำความรู้จักและเข้าใจถึงวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในงานปาดแต่งทึบ โทกันก่อนครึบ ตามด้วยเทคนิคในการบั้งคับโคสำหรับการปาดแต่งทึบ

★ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการปาดแต่งทึบ

1. มีดสำหรับปาดแต่งทึบ เป็นมีดเฉพาะใช้ในการปาดแต่งทึบ มีลักษณะคัฎรูป มีด้านลาดขึ้นด้านเดียว อีกด้านหนึ่งจะราบ เพื่อให้ทึบที่ถูกปาดออกมีลักษณะเรียบ ต้องมีความคมมาก ส่วนมากทำด้วยสแตนเลสนำเข้าจากต่างประเทศ (ช่างบางคอบ้านเราประยุกต์โดยใช้เหล็กแทน)

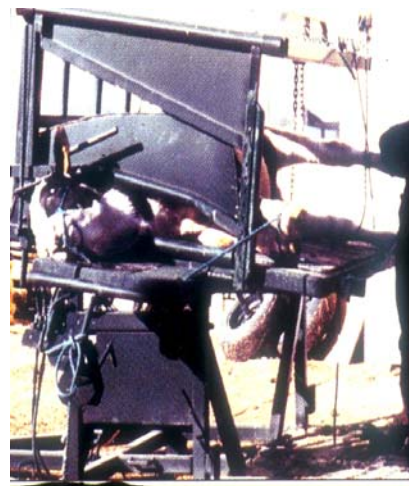

2. กรรไกรสำหรับปาดแต่งทึบ
3. เชือกขนาดพอเหมาะ ไม่ถึน สำหรับมัดขาโคและสามารถยกขาได้ง่าย
4. ขอบบั้งคับหรือรถสำหรับทำการปาดแต่งทึบ
5. อื่น ๆ ได้แก่ ผ้ากันเปื้อน บู๊ต ขาฆ่าเชื้อ ผ้าพันแผล เป็นต้น

☆ การบังคับโคในการปลดแ่งกีบ

1. ทำในทำขึ้น

2. การใช้เชือกผูกขาโคโยงกับคานโรงเรือนหรือกิ่งไม้ที่แข็งแรง
3. การใช้เชือกผูกโยงกับคานของซองบังคับหรือรถแ่งกีบ
4. การใช้รถแ่งกีบที่ทันสมัย (ทำทำขึ้นหรือทำนอน)

☆ ข้อควรระวังในการบังคับโคในการปลดแ่งกีบ

1. ต้องประคองอย่าให้โคล้ม และต้องให้โคอยู่นิ่งมากที่สุดโดยผู้ช่วยหรือเจ้าของ
2. ต้องไม่ผูกเชือกเป็นเงื่อนตาย (กรณีโคล้มลงจะได้แก้มัดได้ทันท่วงที)
3. เชือกต้องมีขนาดไม่เล็กเกินไป
4. พื้นที่บริเวณที่ทำการปลดแ่งกีบต้องไม่ลื่น (อาจใช้ทรายโรยก่อน) หรือขรุขระเป็นอันตราย

5. ในการยกขาหน้ามักมีปัญหาเรื่องโคชอบล้มลงนอน ดังนั้นต้องใช้ความชำนาญอย่างมากในการช่วยรับน้ำหนักตัวโค และการปาดแต่งกีบอาจต้องประยุกต์โดยใช้รถแต่งกีบ หรือของบังคับที่มีสายรัดหน้าอกช่วยพยุงตัวโค

6. ต้องคอยสังเกตสภาพการขึ้นรับน้ำหนักของโคว่าสามารถรับน้ำหนักต่อไปในขณะที่ทำการปาดแต่งกีบได้หรือไม่ เพื่อจะได้ช่วยแก้มัดเชือกได้ทัน

★ ข้อควรระวังในการปาดแต่งกีบ

1. ต้องปฏิบัติโดยผู้ที่มีความชำนาญเท่านั้น
2. เครื่องมือต้องมีความคมมาก เพื่อให้การปาดแต่งกีบเป็นไปอย่างรวดเร็ว
3. ผู้ทำการปาดแต่งกีบต้องตระหนักเสมอว่า เราทำการปาดแต่งให้โคเป็นปกติดีขึ้น ไม่ใช่ปาดแล้วทำให้โคเป็นอันตรายมากขึ้น
4. กรณีปาดแต่งเพื่อรักษาต้องให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพื่อลดความเสียหายอันจะเกิดขึ้นกับกีบที่ชอกช้ำอยู่แล้วให้มากที่สุด และเพื่อบรรเทาอาการเจ็บ ตลอดจนส่งผลต่อการหายเป็นปกติอย่างดีและเร็วที่สุด

ครับสำหรับฉบับนี้คงพอจะเข้าใจจะครับว่าการปาดแต่งกีบนั้น มีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจกันก่อนอยู่หลายเรื่อง นี้ยังไม่เข้าขั้นตอนเทคนิคการปาดแต่งกีบเลยนะครับ ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนมาก ต้องรู้ ปฏิบัติจนชำนาญ แต่งให้ดีไม่ใช่แต่งให้เสียหาย โดยจะเริ่มกันในฉบับต่อไป สำหรับฉบับนี้ต้องขอกล่าวสวัสดิ์ พบกันฉบับหน้าครับ

คุณภาพน้ำนมดิบ: การปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบ โดยการลดปริมาณแบคทีเรีย

น.สพ.สุกชาติ ปานเนียม

คุณภาพน้ำนมดิบ หมายถึงอะไร

เป็นการกำหนดมาตรฐานที่ชี้ให้ทราบว่าน้ำนมที่ผลิตได้ เพื่อใช้ในการบริโภคนั้นมีคุณค่าดีหรือไม่ดีอย่างไร เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว โดยทั่วไปคุณภาพน้ำนมดิบจะเน้นการควบคุมใน 4 ประการด้วยกันได้แก่

1. คุณภาพด้านความสะอาด หรือการปนเปื้อนของแบคทีเรียในน้ำนม
2. คุณภาพทางโภชนาการ เช่น เปรอร์เซ็นต์ไขมันรวม เปรอร์เซ็นต์ของแข็งไม่รวมไขมันนม
3. คุณภาพด้านเด็นมอัสเสบทั้งแบบแสดงอาการ และไม่แสดงอาการ
4. คุณภาพด้านปฏิชีวนะตกค้างในน้ำนม

โดยคุณภาพในข้อ 1 ข้อ 3 และข้อ 4 ยังมีค่าสูงยังไม่ดี แต่ข้อ 2 ยิ่งสูงยิ่งดี นั่นคือ มาตรฐานคุณภาพน้ำนมดิบทั้ง 4 ประการ จะนำมาแบ่งเป็นลำดับขั้นเพื่อกำหนดราคาซื้อขายแก่เกษตรกร

➤ การขนส่งน้ำนมดิบจากฟาร์มสู่ศูนย์รับน้ำนมดิบควรจะทำทันทีหลังจากรีดนมเสร็จเพื่อลดปริมาณแบคทีเรีย

ความสำคัญของคุณภาพน้ำนมดิบ

คุณภาพน้ำนมดิบนั้นเป็นมาตรฐานในการกำหนดราคาซื้อขายน้ำนมดิบของเกษตรกร คือ หากเกษตรกรสามารถผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพดีสูงกว่ามาตรฐาน ก็จะสามารถขายนมได้ในราคาที่สูงกว่าราคาพื้นฐาน แต่ถ้าเกษตรกรรายใดก็ตามผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน ก็จะถูกลดราคาขาย ขายน้ำนมได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาพื้นฐาน เห็นได้ว่าเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจโดยตรงต่อเกษตรกรคือ การสูญเสียรายได้ที่เกษตรกรควรจะได้รับ หรือรายได้ที่เกษตรกรน่าจะได้เพิ่มเติมขึ้น

นอกจากนั้นหากสหกรณ์ใด หรือศูนย์รับน้ำนมดิบใดไม่สามารถควบคุมปัญหานี้ น้ำนมดิบที่ผลิตได้มีคุณภาพต่ำก็เป็นอุปสรรคสำคัญในการค้าขายกับบริษัทผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์นม นับตั้งแต่การปรับลดราคาขายหรือจนกระทั่งการปฏิเสธการรับซื้อน้ำนมดิบจากสหกรณ์ หรือศูนย์รับนมมัน ๆ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อในแง่ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และอาจรุนแรงถึงการสูญเสียอาชีพของเกษตรกรก็เป็นไปได้ เพราะฉะนั้นการควบคุมหรือการปรับปรุงปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบ จึงเป็นการลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และยังเป็นหัวใจของการประกันประคองอาชีพการเลี้ยงโคนมให้คงอยู่ต่อไป

ทำไมต้องปรับปรุงโดยเน้นที่ลดปริมาณแบคทีเรีย

เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วปัญหาของเกษตรกรในเรื่องคุณภาพน้ำนมส่วนใหญ่คือ ปัญหาความสะอาดของน้ำนมที่ผลิตได้ หรือการปนเปื้อนของแบคทีเรียในน้ำนม นอกจากนั้นแนวทางการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบโดยเน้นการลดปริมาณแบคทีเรียยังเป็นแนวทางเดียวกันในการควบคุมปัญหาเรื่องเต้านมอักเสบทั้งแบบแสดงอาการและไม่แสดงอาการอีกด้วย และหากสามารถควบคุมปัญหาเต้านมอักเสบได้ก็ย่อมเป็นการลดโอกาสการใช้ยาปฏิชีวนะในการรักษา จึงเป็นการลดโอกาสการเกิดปัญหาด้านปฏิชีวนะตกค้างในน้ำนมอีกประการหนึ่งด้วย

➤ การตรวจหาแบคทีเรียที่ปนเปื้อนในน้ำนม โดยวิธีเมทาซิทินบลู

แหล่งที่มาของแบคทีเรียที่ปนเปื้อนในน้ำนม

โดยปกติแล้วน้ำนมก็มีแบคทีเรียหรือเชื้อโรคปนอยู่แล้ว แต่ในกรณีนี้หมายถึงการที่น้ำนมดิบที่ผลิตได้มีปริมาณแบคทีเรียปนเปื้อนเป็นปริมาณที่สูงมาก หรือสูงกว่ามาตรฐานทางสาธารณสุขที่จะยอมรับได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีสาเหตุหรือที่มาดังต่อไปนี้

1. การรีดนมจากเต้านมที่เกิดการอักเสบปนลงไปในน้ำนมปกติ
2. เครื่องรีดนมและอุปกรณ์รีดนมสกปรก ขาดการบำรุงรักษา เมื่อรีดน้ำนมผ่านเครื่องรีดนมและอุปกรณ์รีดนมที่สกปรกย่อมทำให้น้ำนมที่สกปรกด้วย
3. ขั้นตอนการรีดนมยังสะอาดไม่พอ
4. ภาชนะหรืออุปกรณ์บรรจุน้ำนมไม่สะอาดมีเชื้อโรคปนเปื้อน

แนวทางการลดการปนเปื้อน ควรปฏิบัติอย่างไร

1. ริดน้ำนม 2-3 สายก่อนสวมหัวรีดนม เป็นการตรวจสอบว่ามีอาการอักเสบของเต้านมหรือไม่
2. ต้องไม่ริดน้ำนมส่งหากไม่แน่ใจว่าเต้านมอักเสบหายขาดแล้วหรือไม่
3. บำรุงรักษา และทำความสะอาดเครื่องรีดนมเป็นประจำตามระยะเวลาที่กำหนด
4. การทำความสะอาดเต้านมหรือหัวนมต้องทำเท่าที่จำเป็นคือ เน้นทำความสะอาดปลายหัวนม โดยต้องเน้นว่าต้องสะอาดและแห้ง หรืออาจเพิ่มความสะอาดโดยใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น การใช้สารละลายคลอรีนร่วมในการทำความสะอาด

➤ **ผ้าที่ใช้ทำความสะอาดหัวนมต้องมีความสะอาดและจำนวนเพียงพอกับจำนวนแม่โคที่รีดนม**

5. อุปกรณ์หรือภาชนะบรรจุน้ำนมต้องทำความสะอาดทันทีที่ใช้เสร็จเลย โดยต้องใช้น้ำยาที่มีฤทธิ์เป็นด่าง และการใช้อุปกรณ์ที่ออกแบบมาในการทำความสะอาดอุปกรณ์นั้น ๆ ในกรณีของการทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องรีดนม นอกจากนั้นควรใช้น้ำยาฆ่าเชื้อร่วมในการทำความสะอาดด้วย เช่น การใช้สารละลายคลอรีน เนื่องจากมีราคาถูกและมีประสิทธิภาพสูงในการฆ่าเชื้อโรค

6. การเตรียมสารละลายคลอรีนที่เหมาะสมคือ

- ใช้คลอรีน 1 กก. ละลายน้ำ 15 ลิตร คนละลายให้ทั่วปิดฝาทิ้งไว้ 12-24 ชม. เอาน้ำคลอรีนใส่ไป
- ใช้น้ำคลอรีน 60 ซีซี ผสมน้ำ 10 ลิตร ล้างภาชนะและอุปกรณ์
- ใช้น้ำคลอรีน 10-15 ซีซี ผสมน้ำ 10 ลิตร ล้างเต้านม

➤ **การเตรียมน้ำยาคลอรีนเพื่อใช้ประโยชน์ในขบวนการรีดนมต่อไป**

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อลดปัญหาที่ได้เสนอมานี้แล้วข้างต้น เกษตรกรสามารถปฏิบัติเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการแก้ไขที่มีต้นทุนต่ำแต่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

เยี่ยมฟาร์มเพื่อนบ้าน

น.สพ.รักพงษ์ ตาใจ

สวัสดีครับ ก็กลับมาพบกันอีกแล้วในฉบับนี้ก็มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายใหม่เกิดขึ้น ในฉบับนี้ก็จะแนะนำให้ผู้รู้จักเกษตรกรรายใหม่ในเขตพนมทวน คือ **ฟาร์มพีบรจ** และที่ **ทวิ สมคิด** ซึ่งเริ่มเลี้ยงตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 2545 โดยมีโคนมทั้งหมด 15 ตัว เป็นโครีดนม 8 ตัว โคนสาว 2 ตัว และโครุ่น 5 ตัว ปัจจุบันรีดนมอยู่ 7 ตัว นำนมต่อวัน 55 กิโลกรัม ราคานมอยู่ที่ 11.50 บาทต่อกิโลกรัม เรามาทำความรู้จักกับฟาร์มนี้ดูนะครับ

- ก่อนอื่นก็ต้องถามเลยก่อนนะครับว่าคิดอย่างไรถึงคิดจะมาเลี้ยงโคนม
 - ก็ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านซึ่งเลี้ยงอยู่แล้ว 7 ราย และในช่วงนั้นก็มีการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลเข้ามาด้วยประกอบกับในส่วนของสหกรณ์ท่าม่วงก็มีการเปิดรับเกษตรกรรายใหม่
- ก่อนที่จะคิดจะเลี้ยงโคนมทำอะไรมาก่อนครับ
 - ก็เลี้ยงไก่ไข่มาก่อนตั้งแต่ปี 2538 - 2543 ก็เริ่มมีปัญหาราคาไข่ไก่ตก และราคาอาหารก็แพงขึ้นทำให้กำไรลดลงก็เลยต้องมองหาอาชีพอื่น
- แล้วมีการเตรียมตัวที่จะมาเลี้ยงโคนมอย่างไรบ้างครับ
 - ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ผมก็ได้รับการอบรมจากสหกรณ์ท่าม่วงเป็นเวลา 5 วัน ส่วนภรรยาผม(พี่ทวิ) ได้รับการอบรมเป็นเวลา 15 วันในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ
 - ด้านโรงเรียนก็อาศัยความรู้จากเพื่อนบ้านที่เลี้ยงและเสริมด้วยความคิดของตนเอง
 - ด้านอาหารหยาบก็มีการปลูกหญ้าเนเปียร์ไว้ 1 งาน ตอนนี้อยู่ได้ 1 ไร่แล้ว และก็มีการปลูกหญ้าขน 2 ไร่ ตอนนี้อยู่ได้ 5 ไร่
- การจัดการอาหารในฟาร์มพีบรจพอจะเล่าให้ฟังได้ไหมครับ

- ได้ครับ การให้อาหารจะให้อัตราละ 3 มื้อคือ เช้า กลางวัน และเย็น ในส่วนโครีดนมจะให้อัตราส่วนอาหาร 1 กิโลกรัมต่อน้ำนม 3 กิโลกรัม โดยอาหารชั้นที่ให้อาจจะมีการผสมกากเต้าหู้ และรำเข้าไปด้วย
- ส่วนอาหารหยาบก็จะมีหญ้าเนเปียร์ หญ้าขนและฟาง ซึ่งหลักๆก็จะเป็นหญ้าขน มีการให้หญ้าเนเปียร์บางมื้อ และเสริมฟาง โดยจะให้กินตลอดวัน

5. แล้วมีการจดบันทึกข้อมูลอะไรบ้างครับ
 - ก็มีการจดบันทึกการรับ-รายจ่ายไม่ว่าจะเป็นค่าอาหารชั้น ค่าน้ำนม ค่ายา ค่าอื่นๆ อีก รวมทั้งมีการชั่งและจดน้ำหนักนมรายตัวทุกมื้อ

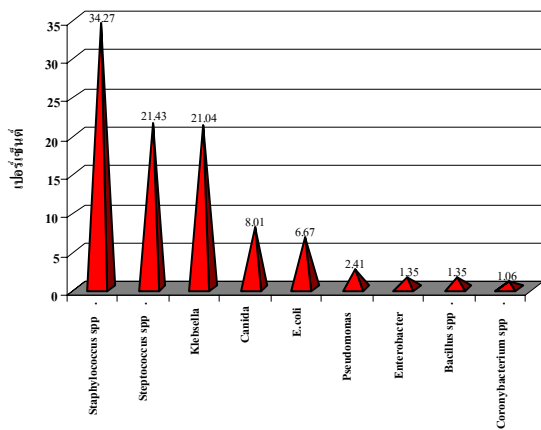
6. เป้าหมายในการเลี้ยงโคนมที่ฟาร์มพีบรจไว้ในอนาคต
 - ในระยะเวลา 5 ปีอยากจะมียอดรีดนม 50 ตัว
7. มีการวางแผนทางที่ไปให้ถึงเป้าหมายอย่างไรบ้างครับ
 - ก็พยายามหาความรู้เพิ่มเติม และถ้ามีการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมก็จะส่งให้ลูกชายเข้าอบรม และก็กำลังเพิ่มขนาดโดยการหาโคนมเข้าฝูง สำหรับฉบับนี้ก็ได้รู้จักกับเกษตรกรรายใหม่ที่มีการเตรียมพร้อมสำหรับที่จะเลี้ยงโคนม

ข้อมูลดิบ: ชนิดเชื้อที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านมอัสเสบ

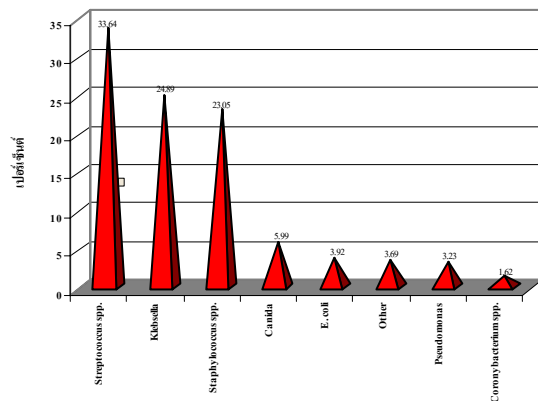
อ.น.สพ.เกียรติศักดิ์ ตันเจริญ

ฉบับนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเชื้อสาเหตุของปัญหาด้านมอัสเสบของห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยาของโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 จนถึงเดือนกันยายน 2545 พบว่าเชื้อแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของด้านมอัสเสบในโคนมของเกษตรกรภาคตะวันตกใน 3 ลำดับแรกได้แก่ เชื้อกลุ่ม Streptococcus spp. Staphylococcus spp. และ Klebsella spp. ตามลำดับ ซึ่งเชื้อใน 2 กลุ่มแรกมักเป็นเชื้อที่ทำให้เกิดด้านมอัสเสบทั้งแบบแสดงอาการและไม่แสดงอาการ ส่วนเชื้อ Klebsella จะเป็นเชื้อที่ทำให้เกิดด้านมอัสเสบแบบเฉียบพลันชนิดรุนแรงที่พบมากที่สุด ในเขตภาคตะวันตก

แผนภูมิที่ 1 แสดงชนิดเชื้อที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านมอัสเสบ ในเขตภาคตะวันตก ระหว่างเดือนมกราคม 2542 – กันยายน 2544

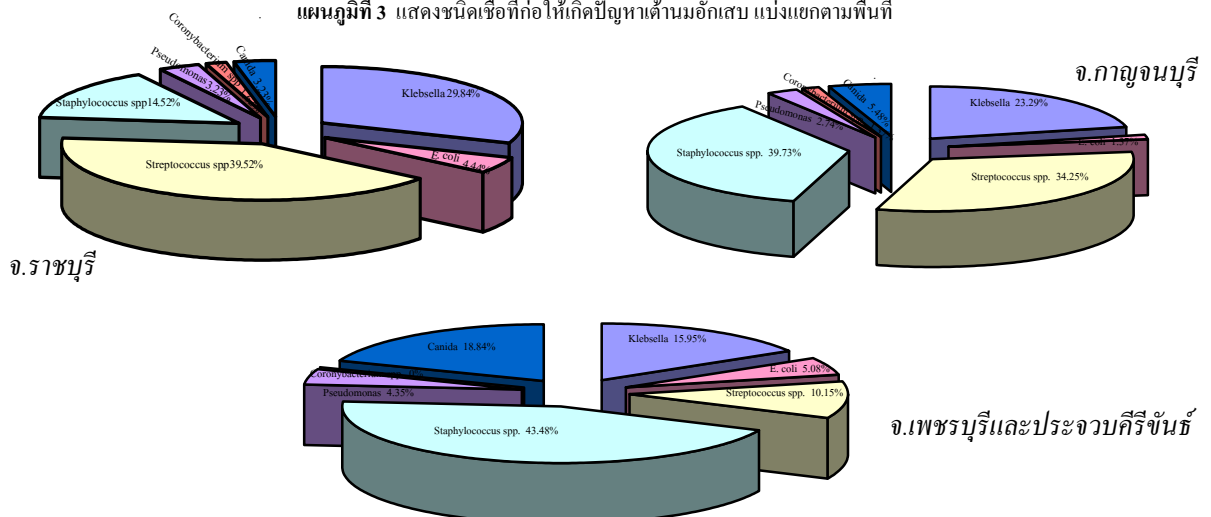

แผนภูมิที่ 2 แสดงชนิดเชื้อที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านมอัสเสบ ในเขตภาคตะวันตก ระหว่างเดือนตุลาคม 2544 – กันยายน 2545

สิ่งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ เชื้อรา(Candida) เป็นเชื้อสาเหตุที่พบได้สูงเป็นลำดับที่ 4 เมื่อพิจารณาข้อมูลในปี 2544-2545 พบว่าเกษตรกรในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเพชรบุรี ประสบปัญหาด้านมอัสเสบจากเชื้อราสูงมาก แต่ด้านมอัสเสบจากเชื้อรามักมีสาเหตุมาจากการใช้ยาปฏิชีวนะเข้าเต้านมติดต่อกันเป็นเวลานานอย่างไม่ถูกต้อง จนไปทำลายเชื้อจุลินทรีย์ที่ควบคุมเชื้อราในธรรมชาติจนหมดจึงเกิดเชื้อราแทรกได้ หรืออาจเกิดจากการใช้อุปกรณ์หรือยาสอดเข้าเต้านมที่สกปรกมีการปนเปื้อนเชื้อราเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามการที่ศูนย์รับนมใช้การตรวจ C.M.T. ในการรับซื้อนม อาจเป็นการกดดันให้เกษตรกรพยายามใช้ยาปฏิชีวนะรักษาแม้อัตกที่มีโซมาติกเซลล์ในน้ำนมสูง ซึ่งอาจเกิดจากการติดเชื้อหรือไม่ก็ได้ จนทำให้ปัญหาด้านมอัสเสบจากเชื้อราเกิดขึ้นได้

แผนภูมิที่ 3 แสดงชนิดเชื้อที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านมอัสเสบ แบ่งแยกตามพื้นที่

30 คำถามกับปัญหาด้านหมักเสบ (1)

น.สพ.อรชุน ส่งจิตต์สวัสดิ์

1. เต้านมอักเสบคืออะไร

▶ เป็นการตอบสนองของเนื้อเยื่อเต้านมต่อปัจจัยภายนอกที่เข้าทำอันตราย เพื่อกำจัดหรือทำลายเชื้อที่เป็นสาเหตุและซ่อมแซมเนื้อเยื่อเต้านมที่ถูกทำลายจากเชื้อโรค

2. โรคเต้านมอักเสบมีความสำคัญต่อกิจการการเลี้ยงโคนม มากน้อยเพียงใด

- ▶ สูญเสียรายได้
- ▶ สัตว์เสียสุขภาพ
- ▶ ผลผลิตลด

ความสูญเสียที่เกิดขึ้น จะทำให้ล้มผลด ส่งนมไม่ได้ เต้านมอักเสบ บางชนิดทำให้ระยะการเป็นสัดเนิ่นนานออกไป คุณภาพน้ำนมลดลง และตาย

3. เต้านมอักเสบมีกี่แบบ

- ▶ แบ่งโดยกว้าง ๆ แล้วมี 2 แบบ

แบบที่ 1 แบบแสดงอาการ แบบนี้ยังแบ่งตามชนิดและทางที่จะติดเชื้อได้อีกเป็น 2 กลุ่มคือ

- กลุ่มที่เกิดจากเชื้อที่อาศัยอยู่ในเต้านมและสามารถติดต่อจากโคตัวหนึ่งไปยังโคอีกตัวหนึ่งได้ โดยเฉพาะระหว่างการรีดนม
- กลุ่มที่เกิดจากเชื้อที่ตามปกติจะอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อมที่โคอาศัยอยู่ เช่น ดิน น้ำ และสิ่งปรุองต่าง ๆ ที่ปนเปื้อนมูลสัตว์

เชื้อพวกนี้มักจะติดต่อกันในระหว่างมือรีดนม

แบบที่ 2 แบบไม่แสดงอาการคือ การติดเชื้อ

(ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแบคทีเรีย) ที่เป็นปริมาณไม่มากพอที่จะทำให้สังเกตเห็นว่าเกิดการอักเสบด้วยตาเปล่าคือ น้ำนมยังมีลักษณะเป็นปกติอยู่ เต้านมยังเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ยังมีสุขภาพโดยทั่วไปเป็นปกติ

4. ทำไมโคสาวของฟาร์มโคนมบางแห่งจึงเป็นเต้านมอักเสบได้ ทั้งที่ไม่เคยถูกรีดนมมาก่อน

▶ เชื้อเต้านมอักเสบบางชนิดจะอาศัยอยู่ตามผิวหนังของเต้านมและอยู่ในปากของลูกโค ขณะที่เลี้ยงลูกโคนั้น เมื่อเลี้ยงอยู่ในคอกเดียวกัน ลูกโคมีการคุนมนกันเอง ก็จะทำให้เชื้อเหล่านั้น แฝงเข้าไปอยู่ในเต้านมของลูกโคที่ถูกดูดได้ เมื่อโคตัวนั้นเริ่มมีน้ำนม เชื้อเหล่านั้นก็จะก่อให้เกิดโรครตามมา หรือ ในโคสาวบางตัวมีนมคัดมากและมีน้ำนมไหล ก่อนกำหนดทำให้รูนมเปิด ก็จะเป็นทางให้เชื้อโรคสามารถเข้าไปก่อโรคได้

5. น้ำนมจากเต้านมอักเสบใช้เลี้ยงลูกโคได้หรือไม่

▶ ขึ้นกับการเลี้ยงลูกโค และชนิดของเชื้อที่ทำให้เกิดเต้านมอักเสบ การเลี้ยงลูกโครวมกัน ทำให้ลูกโคมีโอกาสคุนมนกันเองทำให้เชื้อเต้านมอักเสบจากปากของลูกโคตัวที่กินน้ำนมที่เป็นโรคเต้านมอักเสบเข้าไป ติดอยู่ในเต้านมของลูกโคตัวที่ถูกดูดได้ เช่นนี้จึงไม่ควรเลี้ยงลูกโคด้วย

น้ำนมจากเต้าเป็นเต้านมอักเสบ ทางป้องกันคือ ควรเลี้ยงลูกโคในระยะอนุบาลแบบขึ้นกรง หรือแยกขังเดี่ยว ป้องกันการคูดนมกันเอง เพราะหากมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ย่อมจะหลีกเลี่ยงการเกิดโรคเต้านมอักเสบในโคสาวได้ยาก เพราะน้ำนมที่เลี้ยงอาจเป็นน้ำนมจากเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ ซึ่งก็ก่อโรคได้เช่นกัน เชื้อที่ก่อให้เกิดเต้านมอักเสบบางชนิดจะผลิตสารพิษที่อาจก่อโรคให้กับลูกโคที่ได้รับน้ำนมเข้าได้แม้จะเป็นน้ำนมจากเต้าอื่นที่ไม่อักเสบจากแม่โคตัวเดียวกัน

6. ความผิดปกติเช่นไรจึงตัดสินว่าโคเป็นโรคเต้านมอักเสบ

▷ จากความเปลี่ยนแปลงของเต้านม เต้านมจะบวม แดง ร้อนกว่าเต้าอื่นและบางครั้งแม่โคจะแสดงอาการเจ็บเมื่อถูกสัมผัส ถ้าเจ็บมากแม่โคจะเตะ

▷ น้ำนม ทั่วไปแล้วน้ำนมจากโคที่เป็นเต้านมอักเสบจะมีปริมาณลดลงกว่าปกติ มีตะกอน มีสีเปลี่ยนไปจากสีขาวครีมเป็นสีเหลือง หรือบางครั้งจะเป็นสีน้ำชา ส่วนในกรณีของเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการนั้นจะไม่พบความเปลี่ยนแปลงด้วยตาเปล่านอกเสียจากตรวจสอบด้วยน้ำยาสำหรับตรวจหาโรคเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ โดยเฉพาะหรือโดยการเก็บตัวอย่างน้ำนมไปตรวจหาเซลล์โซมาติก อาการที่พบได้คือ น้ำนมจะลดแต่ไม่เป็นที่ผิดปกติเท่าใดนัก บางครั้งน้ำนมจะเหลวใส หรือข้นกว่าปกติเล็กน้อย

7. การรักษาควรทำอย่างไร

▷ การรักษา อาจทำได้โดย

- ริดนมทิ้ง เป็นการรักษาขั้นแรก หลักการคือเป็นการขับเชื้อที่เป็นสาเหตุออกจากเต้านม ยิ่งเพิ่มจำนวนครั้งที่รีดทิ้งให้บ่อยเท่าไร ก็ยิ่งจะทำให้เชื้อเต้านมอักเสบลดน้อยลง และเต้านมกลับคืนสู่สภาพปกติได้เร็วขึ้น

- ให้อาสาอดเต้า โดยใช้ยาที่ผลิตเพื่อรักษาเต้านมอักเสบโดยเฉพาะ ในกรณีที่รีดนมทิ้งแล้ว การอักเสบยังไม่หาย และมีอาการรุนแรงขึ้น
- ฉีดยาปฏิชีวนะเข้ากล้ามเนื้อ เพื่อช่วยการรักษาเต้านมอักเสบอีกทางหนึ่ง
- รักษาตามอาการ เต้านมอักเสบบางชนิด รุนแรงมาก ทำให้โคมีไข้ ไม่กินอาหาร ซึม ท้องเสีย จำเป็นต้องให้อาหารรักษาเพื่อให้อาการเหล่านี้หมดไป และโคสามารถฟื้นฟูสภาพได้เร็วขึ้น กรณีนี้ควรอยู่ในความดูแลของสัตวแพทย์
- ให้อาสาอดเต้าเมื่อทำการแห้งนม (ขาดราย) เป็นการรักษาเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ

8. ยาตรายมีความจำเป็นเพียงใด

- ▷ ขาดรายหรือยาพักเต้านมมีความจำเป็นคือ
1. เป็นยาสำหรับรักษาโรคเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ
 2. เป็นยาป้องกันการติดเชื้อขณะโคแห้งนม(พักเต้า)
 3. ในกรณีที่เต้านมเต้านั้นเคยเป็นเต้านมอักเสบ ในขณะที่รีดมาก่อน ควรทำการสอดขาดรายเมื่อทำการพักเต้า เพราะแม้ว่าจะรักษาจนหายแล้วก็ตาม เชื้อเต้านมอักเสบบางชนิด ก็ยังแฝงอยู่ในเต้านมเต้านั้นอยู่ และพร้อมที่จะก่อโรคได้เมื่อโคมีการสร้างน้ำนมขึ้นมาใหม่

อ่านต่อฉบับหน้า

งานวิจัย: การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาตั้งท้อง เฉลี่ยในโคนมเขตจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี (1)

ทรงพล บุญธรรม สุพงษ์ ชื่นจิต องทอง กสแก้วกาญจน์ ศุภกร มีชู และ เกียรติศักดิ์ ตันเจริญ

บทคัดย่อ

ในการจัดการฟาร์มโคนมมีการนำค่าเฉลี่ยของระยะตั้งท้องมาใช้ในการกำหนดวันคลอด และกำหนดวันเตรียมให้อาหารก่อนคลอดซึ่งปัจจุบันยังอ้างอิงเฉลี่ยจากต่างประเทศ จากการศึกษาระยะเฉลี่ยการตั้งท้องและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อระยะเวลาตั้งท้องของโคนมในเขตจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี จำนวน 2599 ตัว พบว่าระยะเฉลี่ยของการตั้งท้องเท่ากับ 276 ± 9 วัน ปัจจัยที่มีผลต่อระยะตั้งท้องได้แก่เพศของลูก ($p < 0.01$) จำนวนลูกที่คลอด ($p < 0.05$) และอุณหภูมิเฉลี่ย 3 เดือนก่อนคลอดที่สูงกว่า 85°F ($p < 0.01$) ค่าเฉลี่ยของระยะคลอดจนถึงผสมครั้งแรกและค่าเฉลี่ยของระยะคลอดจนถึงผสมติดของแม่โคที่ระยะตั้งท้องน้อยกว่า 276 วัน กับแม่โคที่มีระยะตั้งท้องมากกว่า 276 วัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

บทนำ

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าระยะเวลาตั้งท้องของโคนมนั้นมีความสำคัญต่อการกำหนดวันคลอด และวางโปรแกรมการจัดการด้านอาหารของโคในระยะท้ายของการตั้งท้อง โคส่วนใหญ่จะเริ่มสูญเสียพลังงานในร่างกายและกินอาหารลดลงในช่วงก่อนคลอดจนกระทั่งหลังคลอด (Canfield and Butler, 1991) ทำให้โคสูญเสียพลังงานในช่วงแรกของระยะให้นมโดยทำให้เกิด negative energy balance (NEB) ซึ่งมีผลยับยั้งการหลั่ง GnRH และ LH ทำให้โคกลับสัดช้าและแสดงอาการเป็นสัดไม่ชัดเจน ซึ่งความจริงแล้วแม่โคและโคสาวจำเป็นต้องได้รับอาหารและแร่ธาตุเพิ่มขึ้นใน 2-3 สัปดาห์สุดท้ายก่อนคลอดลดความเสียหายแก่โคในระยะให้น้ำนม (Van saun et al, 1991) ระยะเวลาตั้งท้องเฉลี่ยของโคนมที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบันในโปรแกรมการจัดการฟาร์มโคนมภายในประเทศไทยส่วนใหญ่อ้างอิงมาจากการศึกษาในต่างประเทศ เช่น

โปรแกรมการจัดการฟาร์มโคนมของกรมปศุสัตว์ (D.H.I.) ค่าเฉลี่ยระยะเวลาตั้งท้องในโคนมไว้ที่ 283 วัน โปรแกรมการจัดการโคนม Dairychamp 285 วัน และโปรแกรมการจัดการฟาร์มโคนม Co-op Live ตั้งค่าเฉลี่ยระยะเวลาตั้งท้องในโคนมไว้ที่ 283 วัน ซึ่งในความเป็นจริงหากโคเหล่านี้มีระยะเวลาตั้งท้องน้อยกว่าค่าเฉลี่ยดังกล่าวอาจทำให้โคได้รับอาหารและพลังงานไม่เพียงพอในระยะท้ายของการตั้งท้องก่อให้เกิดความเสียหายแก่โคในระยะให้น้ำนมก่อนให้เกิด NEB ตามมาดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นจากรายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาการตั้งท้องของโคนมก่อนหน้านี้พบว่าระยะเวลาตั้งท้องของแม่โคจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสายพันธุ์ โดยแม่โคพันธุ์ Holstein-Friesian จะมีระยะเวลาการตั้งท้องเฉลี่ย 279 (262-359) วัน Jersey 279 (270-285) วัน Guernsey 284 วัน Dairy shorthorn 282 วัน Brown Swiss 290 (270-306) (Hafez, 1968) โคที่ลำดับตั้งท้องน้อยจะมีระยะเวลาการตั้งท้องสั้นกว่าโคที่มีลำดับตั้งท้องมากกว่า (Silva et al., 1992) โคที่คลอดลูกตัวผู้จะมีระยะเวลาการตั้งท้องนานกว่าโคที่คลอดลูกตัวเมียประมาณ 1-2 วัน (Hafez, 1968) การที่ฟีตัสเกิด Homozygous autosomal recessive gene จะเห็นขานำให้การตั้งท้องยาวนานออกไป (Hafez, 1968) การเกิดภาวะเครียดจากความร้อน (heat stress) จะมีผลยับยั้งการเจริญจะมีผลยับยั้งการเจริญเติบโตและพัฒนาการของตัวอ่อน (Putney et al., 1989) อีกทั้ง heat stress ในช่วงท้ายของการตั้งท้องจะส่งผลให้น้ำหนักลูกโคแรกเกิดและปริมาณน้ำนมลดลง (Collier et al., 1982)

ปัจจุบันเนื่องจากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาตั้งท้องของโคนมในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาหรือรายงานไว้อย่างชัดเจนดังนั้นจุดประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อหาค่าเฉลี่ยระยะเวลาตั้งท้องของโคนมในเขตจังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้ง

หาปัจจัยที่มีผลต่อระยะการตั้งท้องของโคนม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาแนวทางการจัดการปรับปรุงการเลี้ยงให้ได้ผลผลิตสูงสุดต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาจะทำการรวบรวมข้อมูลโคที่เริ่มผสมติดตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2539 และคลอดลูกไม่เกินวันที่ 31 ธันวาคม 2543 จำนวนทั้งหมด 2599 ตัว ซึ่งเลี้ยงอยู่ในเขตจังหวัดราชบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี โดยการบันทึกข้อมูลจะรวบรวมจากข้อมูลที่หน่วยโคนม โรงพยาบาลสัตว์หนองโพ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เก็บรวบรวมไว้ในโปรแกรม Dairychamp ได้แก่สายพันธุ์แม่โค (100% HF, 98.72% HF, 96.87% HF, 93.75% HF, 87.5% HF, 75% HF: 25% SW, 75% HF, 50% HF:50% SW, 50% HF) ตามลำดับท้อง (0-11) น้ำเชื้อพ่อพันธุ์ (พันธุ์แท้ภายในประเทศ พันธุ์แท้ต่างประเทศ พันธุ์ผสม) วันที่ผสมติด ระยะการตั้งท้อง วันคลอด เพศลูก (ตัวผู้ ตัวเมีย ดายคลอด ลูกแฝด) ระยะคลอดถึงผสมครั้งแรก และระยะ

คลอดถึงผสมติด เนื่องจากโคที่เลี้ยงในเขตจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี อยู่ในบริเวณที่มีอุณหภูมิของสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากโคที่เลี้ยงในต่างประเทศจึงได้ทำการเก็บข้อมูลอุณหภูมิ 3 เดือนสุดท้ายก่อนคลอดจากกรมอุตุนิยมวิทยาจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี ตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2539 จนถึงวันที่ 28 ธันวาคม 2543 ข้อมูลทั้งหมดจะถูกบันทึกลงใน Microsoft office Excel version 95 บนระบบฐานข้อมูล Microsoft แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาหาความสัมพันธ์ทางสถิติโดยวิธี Analysis of Variance

ผลการทดลอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าจากตัวอย่างโคนมทั้งหมด 2599 ตัว ที่เลี้ยงในเขตจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี ตั้งท้องเฉลี่ย (276 ± 9) วัน โคที่มีระยะตั้งท้องสั้นที่สุดคือ 242 วัน และระยะตั้งท้องที่นานที่สุดคือ 320 วัน

อ่านต่อฉบับหน้า

ตอบคำถาม: โรคไข้ม

อ.น.สพ.คมเดช จินะเจริญ

เกษตรกร: หมอครับ โรคไข้มคืออะไร

นายสัตวแพทย์: คือการที่โคขาดแร่ธาตุแคลเซียมในกระแสเลือดอย่างเฉียบพลัน มักเกิดในช่วงใกล้คลอดและหลังคลอดซึ่งมักจะเกิดภายหลังการคลอดมากกว่า เพราะระยะนี้เป็นระยะที่มีการสร้างและผลิตน้ำนมเหลืองเป็นปริมาณมาก ซึ่งน้ำนมเหลืองนี้มีปริมาณแคลเซียมมากกว่าน้ำนมปกติหลายเท่า จึงทำให้แม่โคขาดแร่ธาตุแคลเซียมในกระแสเลือดได้

เกษตรกร: อาการเป็นอย่างไรบ้างครับ

นายสัตวแพทย์: อาการที่พบเห็นได้แก่ โคนเดินไม่สะดวก ตาขุ่นมัว อุณหภูมิร่างกายต่ำกว่าปกติ (จับได้

จากหูและตัวจะค่อนข้างเย็น) จมูกแห้ง หูดก กระพริบตาน้อยครั้ง ทำให้ตาแห้ง อุจจาระแห้ง ลูกขึ้นยืนได้ลำบากหรือไม่ค่อยอยากลุก หรือลุกไม่ขึ้น นอนหันหัวไปทางขวาหรือพาดลำตัว อาจพบอาการหายใจแรงและนอนเหยียด ช่วงทวารอาจขยายตัวและมีอาการชัก กระเพาะอาหารทำงานลดลงทำให้ท้องอืด

อาการของโคที่เป็นโรคนี้นี้ความรุนแรงจะขึ้นอยู่กับปริมาณแร่ธาตุแคลเซียมที่ขาด ถ้าขาดมากก็จะแสดงก็จะแสดงอาการรุนแรงและอาจเสียชีวิตได้ในระยะเวลาอันสั้น

เกษตรกร: สาเหตุและปัจจัยโน้มนำที่ทำให้เกิดโรคไข้มได้ง่าย

นายสัตวแพทย์: สาเหตุของการเกิดโรค เกิดจากการที่แม่โคต้องสูญเสียระดับแคลเซียมจากร่างกายไปกับกระบวนการคลอดลูก การขับรกและปริมาณนม น้ำเหลืองหลังคลอดซึ่งมีปริมาณมาก ในขณะที่เดียวกับโคไม่สามารถเรียกเอาแคลเซียมสำรองที่เก็บไว้ในกระดูกออก

มาคืนให้แก่กระแสเลือดได้ทัน การนำไปใช้ทั้งนี้เนื่องจากฮอร์โมนจากต่อมพาราไทรอยด์จากสมองส่งมาไม่เพียงพอ

ปัจจัยโน้มนำส่วนใหญ่เกิดมาจากการจัดการแม่โคก่อนคลอดที่ผิดคือ เกษตรกรมักจะเสริมแคลเซียมให้กับโคในช่วงก่อนคลอดเพราะคิดว่าโคจะได้ไม่ขาดแคลเซียมภายหลังคลอด ซึ่งมีหลายแบบที่พบเห็นได้ เช่น การเสริมปลาป่นหรือกระดูกป่นในอาหาร เสริมแร่ธาตุโดยตรงผสมในอาหาร ให้แคลเซียมในรูปฉีดเข้ากระแสเลือด เป็นต้น

เกษตรกร: การรักษาควรจะทำอย่างไรดี

นายสัตวแพทย์: เมื่อโคแสดงอาการของโรคนี้อีกควรรีดนมแต่เพียงพอไม่ถึงกับรีดจนหมดเต้า เพื่อช่วยลดการสูญเสียแคลเซียม (แต่ควรรีดด้วยความสะอาดเพราะถ้ารีดไม่สะอาดโอกาสเกิดเต้านมอักเสบได้สูง) ในรายที่แสดงอาการลุกขึ้นยืนได้ยากควรจัดพื้นคอกไม่ให้ลื่น ลุกขึ้นได้ง่ายและแห้งสะอาดเพื่อลดปัญหาเต้านมอักเสบและการบาดเจ็บจากการลุกขึ้นลำบาก เช่น ขาฉีก สะโพกหลุด เป็นต้น ตามสัตวแพทย์มาทำการตรวจวินิจฉัย ถ้าเป็นไปได้สัตวแพทย์จะทำการเจาะเก็บตัวอย่างเลือดเพื่อตรวจวัดระดับแคลเซียมในกระแสเลือดของโคตัวดังกล่าว และถ้าโคตัวนี้เป็นโรคไข้นมจริงหรือสงสัยจากประวัติอาการที่แสดงออก สัตวแพทย์จะให้สารละลายแคลเซียม ซึ่งอาจให้เข้าทางใต้หนังหรือเข้าเส้นเลือดดำก็ได้แล้วแต่ดุลยพินิจของนายสัตวแพทย์ ถ้าหลังจากให้แล้วยังไม่ค่อยดีขึ้นก็ควรให้ซ้ำอีกครั้ง พร้อมสังเกตการตอบสนองต่อการรักษา ซึ่งโดยปกติแล้วโคมักตอบสนองหลังจากให้สารละลายแคลเซียมไม่นานคือ โคสามารถลุกขึ้นได้เอง หรืออาจต้องช่วยกระตุ้นให้โคลุกในส่วนทางเข้าของเองก็ควรจัดอาหารให้แม่โคกินอย่างเต็มที่เพื่อจะได้รับแร่ธาตุไปชดเชยในส่วนที่เสีย

การจัดการเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้นม

⇒ ควรควบคุมปริมาณแคลเซียมที่ได้รับในช่วงก่อนคลอด 2 เดือน และอาจเสริมวิตามินดี

ในช่วงก่อนคลอด 1 เดือน จะช่วยลดอัตราการเกิดโรคได้

⇒ ควรมีคอกสำหรับแม่โครอคลอด เพื่อจะได้จัดการอาหารได้เต็มที่และควรเป็นคอกที่ไม่ลื่นและไม่แฉะ

⇒ เกษตรกรบางรายถามว่าหลังคลอดควรให้แคลเซียมโคทุกตัวจะดีหรือไม่ ถ้าโคไม่แสดงอาการก็ไม่ควรให้จะดีกว่า เพราะถ้าโคไม่ได้ขาดแคลเซียมอาจทำให้ระดับแคลเซียมในร่างกายมีมากเกินไปอาจทำให้โคช็อคตายได้ และเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่งได้

อย่างไรก็ดีถึงแม้จะมีการจัดการอาหารที่ดีแต่ก็อาจมีอุบัติการณ์การเกิดโรคนี้อันขึ้นมาได้บ้าง ซึ่งถ้าเกิดขึ้นในฟาร์มของท่าน ควรแจ้งนายสัตวแพทย์ให้เข้าไปดูอาการและทำการรักษา เพราะการให้แคลเซียมนั้น ถ้ากระทำโดยไม่มีคำแนะนำอาจเป็นอันตรายทำให้แม่โคเสียชีวิตได้ อีกประการหนึ่งคือ การที่โคล้มนอนอาจไม่ได้เกิดจากการขาดแคลเซียมเพียงอย่างเดียว อาจเกิดจากโรคอื่น ๆ อีกมากมาย (ที่ทำให้โคล้มนอนเช่นกัน)

ในบางครั้งกรณีขาดแคลเซียมและล้มนอนมากกว่า 2 วัน การรักษาอาจไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ทางที่ดีที่สุดคือ การจัดการอาหารที่เหมาะสมสำหรับแม่โคก่อนคลอดนั่นเอง

**โรคไข้นมมักพบในแม่โคหลังคลอดใหม่
แม่โคจะแสดงอาการล้มลงนอน**

คุยกับทีมงาน

“**สาส์นโคนม**” ฉบับส่งท้ายปีงบประมาณ 2544-2545 ตามโครงการส่งเสริมการผลิตน้ำนมดิบคุณภาพภาคตะวันตก ระยะที่ 4 ก็สำเร็จเสร็จสิ้นด้วยความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให้งบประมาณสนับสนุนให้ทำโครงการในระยะที่ 5 ในปีต่อไป ทีมงานก็จะพยายามพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น สาส์นโคนมฉบับนี้ในเรื่องของคุณภาพน้ำนมดิบ จะแนะนำวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบ โดยการลดปริมาณแบคทีเรียในน้ำนม ซึ่งทำได้ไม่ยากเลยในทางปฏิบัติ หมอรักพงษ์จะพาไปเยี่ยมฟาร์มเพื่อนบ้านในเขต อ.พนมทวน ซึ่ง

เป็นเขตหนึ่งที่กำลังมีการเลี้ยงโคนมเพิ่มมากขึ้น ลองมาดูแนวความคิดและวิธีการจัดการฟาร์มของเกษตรกรรายใหม่เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมดูนะครับ

ส่วนคอลัมน์อื่น ๆ ยังคงอัดแน่นด้วยเนื้อหาที่ทีมงานคิดว่าน่าจะมีประโยชน์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทุกท่าน ลองอ่านดูนะครับ สุดท้ายที่อยากฝากไว้ก็คือ ปีนี้ทำทางจะหนาวแล้วและหนาวนาน ดังนั้นน่าจะเป็นโอกาสทองของคนเลี้ยงโคนมในเรื่องการจัดการผสมในฟาร์มให้ดีที่สุด จับสัตว์ให้ดี ๆ นะครับ

สาส์นโคนม

วัตถุประสงค์ : เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และผลิตน้ำนมคุณภาพดีให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ 16-2544
ไปรษณีย์โพธาราม

กรุณาส่ง

จัดทำโดย : โครงการส่งเสริมการผลิตน้ำนมดิบคุณภาพภาคตะวันตก โครงการเกษตรกรผู้ชาติ
โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โทรศัพท์ 032-389182, 351715-6 โทรสาร 032-389295

คณะทำงาน : เกียรติศักดิ์ ต้นเจริญ จตุรงค์ วงศ์สนธิ อรุณ ส่งจิตต์สวัสดิ์ ศุภชาติ ปานเนียม คมเดช จินะเจริญ
รักพงษ์ ตาใจ ขนิษฐา ธรรมจง กัญญารัตน์ ไหมสินงาม

ที่ปรึกษา : คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ